

Ekrem Bora: “Her şeyden evvel yaptığınız işe saygı duyacaksınız.”

7 Aralık 2006 günü Mithat Alam Film Merkezi'nin konuğu Türk sinemasına yıllarını vermiş ünlü oyuncu Ekrem Bora'ydı. Alican Sekmeç'in moderatörlüğünü yaptığı söyleşiye ünlü senarist ve yönetmen Safa Önal da Ekrem Bora'nun daveti üzerine katıldı. Ekrem Bora retrospektifi¹ kapsamında hafta boyunca gösterilen filmlere de değinilen söyleşiye katılım yüksekti. Merkezin kurucusu Mithat Alam'ın ve Merkez yöneticisi Yamaç Okur'un da zaman zaman dâhil olduğu söyleşi, Ekrem Bora'yı yeni nesil izleyicilerle buluşturması bakımından önemliydi.

Safa Önal: Türk sinemasını Türk sineması yapanları devamlı izleyen film merkezine kendi adıma ve sinemam adına teşekkür borçluyum. Diğer üniversitelerin de aynı ciddiyetli ve akademik katılımı ve bu işi büyütmeleri gelecekteki Türk sinemasını hazırlayacak. Bir süredir istemediği halde uyumakta ve beklemekte olan bir sinema yeniden canlanmakta, hayat bulmakta. Sinema, hem nicelik hem de nitelik bakımından yeniden atağa kalkmış görünüyor. Bu sinemayı elbette yürekten kutluyor ve alkışlıyoruz. Sinemanın başlangıcından bu tarafa gelmiş olan bizler bundan sonraki kuşağın da neler yapacağını görmekteyiz.

Sinemamızda ilk günden bu yana çok değerli oyuncular vardı. Onlardan biri de 40 yılı geçen dostluğuyla çok

¹ Hafta boyunca gösterilen filmler sırasıyla şunlardı: *Suçlular Aramızda* (Yön: Metin Erksan, 1964), *Sürtük* (Yön: Ertem Eğilmez, 1965), *Dikkat Kan Aranıyor* (Yön: Temel Gürsu, 1970), *Soğuktu ve Yağmur Çiseliyordu* (Yön: Engin Ayça, 1990)

onur duyduğum Ekrem Bora'dır. Gelmek, burada onun yanında olmak, sizlere karşı Ekrem'i anlatmak hoş bir şey. Bir rolü, senaryo içinde o rolün etkinliğini, yerini, nereye kadar tesir edeceğini hesaplayan nadir oyuncularından biridir Ekrem Bora. Ekrem'le olduğunuz zaman bir senaryocu olarak ve bir yönetmen olarak rahatsızdır. Ekrem son derece ekonomik oynayan, oynamazmış görünen fakat görüntüsüyle de çok etkileyen, her tipe, her role uyan bir adam olarak Türk sinemasında çok geniş bir yelpaze çizdi ve devamlılık gösterdi. Sineması hayli geri kalmış ülkelerde 50 yıl bu işi götürmek, o ilgiyi o çıtayı düşürmemek ve hep yukarıda tutmak çok az insana nasip olmuştur.

"Her role uymaktadır"ı biraz açayım. Bir senaryo var, anne ve kız aynı adamı sevecekler. Öyle bir adam seçeceksiniz ki, öyle bir adam olacak ki hem anne hem kız sevecek. Aralarında 20 yıllık zaman farkı, görgü farkı, beğeni farkı olacak ve seyirci "yahu ben de olsam bu ananın yerinde bu adamı severim kardeşim, ben de olsam bu kızının yerinde bu adama âşık olurum" diyecek. Ekrem odur.

Ekremler Bora: Sevgili Safa'ya beni sizlere tanıttığı için çok teşekkür ediyorum. İnanın hayatımda ilk defa böyle bir podyuma hitap etmekteyim. Safa'nın anlattığı gibi 50 sene, hatta 52 sene geçmiş meslek hayatımda. 1953 senesinde orta mektepteydim. İlk seyrettiğim film den o kadar çok etkilenmişim ki bir anda artist olmaya karar verdim. Zaman çabuk geçiyor. Çok kıymetli bir dostum Sezai Solelli, "seni artist yapalım" dedi. Beni müsabakaya sokmak istedi. Ben de kabul ettim. 1953 senesinde Yıldız Mecmuası Yarışması'nda birinci oldum. Akşam eve geldiğimde -o zamanlar muhtarlar eve çok yakın oluyorlardı- muhtarımız geldi. "Hadi bakalım askerlik devren geldi, yoklamaya geleceksin" dedi. 4-5 şirketle anlaşma yapmışım askerlik nereden çıktı? Erzincan ve Diyarbakır'da 2 sene askerliğimi yaptım. Geldim, ilk filmimi 1955 senesinde çektim.

Sene 1953-2006... 53 sene bu eziyeti çektik. Zaman oldu cebimizden para ekleyerek filmi bitirdik. Hayatımız böyle geçti. Çok uzun bir zaman... 169 tane film yaptım.

Eskiden senede 360 film yapılırdı. Bugün ne yazık ki 36 tane yapılmıyor. Bildiğiniz yahut okuduğunuz gibi Türk sineması 1960'larda bir çöküntü yaşadı, seks furyası başladı. Dünya sinemasında olduğu gibi bizde de yapılmaya başlandı. Nasıl canlandırılır diye düşünürken video olayı çıktı, sonra televizyon geldi. O zaman biz de çok büyük sıkıntı çektik. Sinema bir duraklama dönemine girdi. Bu arada yapımcılar başka bir fikirle karşımıza çıktılar: Diziler. Şu anda oynadığım beşinci dizi.

Alican Sekmeç: Türk sineması her zaman oyuncu sıkıntısı çekmiştir. Bugün bile jönün olmadığını düşünen insanlar var. Geçmişte özellikle kadınlar için Türk sinemasının sığındığı güzellik yarışmaları mevcuttu. Fakat erkeklerin bu anlamda şansı çok azdı. Dergiler bu açığı kapatmaya çalışmıştır. Yıldız dergisinin sahibi "Biz, Türk sinemasına yeni yıldızlar kazandırmak için yarışma yapmaya karar verince herkes bu iş dergiye mi kaldı diye karşı çıktı. Fakat biz, 'insan seçecek ve bu insanları da yıldız yapacağız' dedik. Bunu da yaptık, başardık" demiştir. Kadın oyuncu olarak Belgin Doruk yarışmayı kazanırken, erkek oyuncu için Ayhan Işık ile Mahir Özerdem arasında bir kavga yaşanmış. Her ikisini de seçmek zorunda kalmışlar. Yıldız dergisinin bu süreçteki çalışması, maalesef 1951'den Ekrem Bora'nın 1953'te girdiği yarışmaya kadar olmamış. Ekrem Bora'nın sinemaya girişinden sonra zaten Yıldız Dergisi kapanıyor. Yeni bir dergi çıkıyor. Onlar artık 61'e kadar erkek yıldız seçmiyorlar. Bu aradaki erkek oyuncular zaten karakter oyunculuğuna düşüyorlar. Yani bir şekilde onları kapak yapan dergi yok. Dolayısıyla bu sadece eski dergilerin birincilerine tanınmış bir şans. Dergiler erkek oyuncular kazandırması gerekirken bunu çok uzun aralarla yapmışlar. Bir tek Ses Dergisi bunu götürmüş. Dolayısıyla Ekrem Bora'nın sinemada ortaya çıktığı 1953'te çok az erkek oyuncu vardı. Ayhan Işık, Muzaffer Tema, Mahir Özerdem, Cüneyt Gökçer, Eşref Kolçak, Muzaffer İnan, Suavi Tedü... O dönem sinemada az sayıda film üretilebiliyor. Ekrem Bora'nın sinemaya girdiği

1953'te üretilen film sayısı 30. 1955'te 60'a çıkıyor. 1959'da 90 film üretiliyor. 60'dan sonra 3 haneli rakamlara yükseliyor. Belki Ekrem Bora'nın sinemaya girdiği yıllarda çok fazla film çekilmediğinden dolayı erkek yüz çok önemli değildi. Fakat 60'lı yıllarda bunun çilesi daha fazla yaşanmış ve Ses Dergisi buna bir yön çizmeye çalışmış. Ekrem Bora'nın sinemaya girişi *Alın Yazısı* (Yön: Mehdi Özgürel, 1953) filmiyle olmuş. O filmden hatırlınızda ne kaldı?

Ekrem Bora: Hatırlımda bir tek rahmetli karakter oyuncusu ağabeyimiz Hasan Ceylan'la bir kavga sahnemiz kaldı. Bana “çok fazla yumruk atma, ben rahatsızım” demişti. “Rahatsızsan nasıl yapacağız bu işi” dedim. Sonra “peki” deyip, “ben sana vurur gibi yaparım vurmam” dedim. Yanlışlıkla gözünün üstüne vurmuşum. “Ne yaptın? Mahvettin gözümü” dedi.

İlk yıllardaki *Tilki Leman* (Yön: Nejat Saydam, 1958), *Bana Gönül Bağlama* (Yön: Muharrem Gürses, 1958) gibi filmlerinizi ne hatırlıyorsunuz?

İnanın hiçbir şey hatırlamıyorum. Çünkü o kadar çok çalışıyorduk ki... Yani 40–50 sene evvele gitmem imkânsız. Ama fotoğrafçılık hobim var, onu anlatmak istiyorum. Çok güzel bir karanlık odam vardı. Yeni de evliyim o zamanlar. 66 senesi civarlarından bahsediyorum. Bir yere giderdim resim çekerdim, tabiatı çekerdim. Onu hemen banyo ederdim, kurusun diye asardım. Mesela sinemaya veya tiyatroya gideriz. Dönüşte “şu yaptıklarına bir bakayım” derdim. Şöyle bir hadise geçti başımdan. Filmciliğe başladıktan sonra çok büyük bir arşivim oldu. Bizim eskiden lobi tabiri ettiğimiz resimlerimiz vardı. Karanlık odamda hepsi mevcuttu. Slaytlarım, doğdukları günden o güne kadar çocuklarımla resimleri vardı. Bir gün yazlıktayken kapıcı telefon etti ve gelmem gerektiğini söyledi. Telaşlandım ve ne olduğunu sordum. “Senin odanı su bastı” dedi. Bu 4–5 sene evvel olan bir hadisedir. Geldim bir baktım ki bütün birik-

tirdiğim arşivim sular içerisinde. Kaçırdığım bir tek kızım Yasemin'in albümü vardır, onunla yetiniyoruz.

Alın Yazısı filminizden Yeşil Köşkün Lambası'na (Yön: Nejat Saydam, 1960) kadarki dönemde meşin ceketi sırtında bir şoför olduğunuzu duymuştum. Doğru mu?

Ağabeyimin 3 tane arabası vardı. Biz de delikanlıyız, kaçamak yapardık arabayla. Öyle görmüşlerdir beni. Arkadaşlarla doluşur, arabayla gezerdik. Talebeydik o zaman, paramız da yoktu. Benzin parasını da aramızda paylaşırdık.

Sizin hayatınızda bir de sinemaskop film var. Biraz bundan bahseder misiniz?

Almanlarla çekilen bir sinemaskop renkli film². Öztürk Serengil, ben, Fikret Hakan, 3 tane de Alman oyuncularla çektik. Bu filmle Almanya'da muhtelif şehirlerde galalara gittik.

Almanların çalışması çok güzeldi, çok fevkalade. Keşke Türkiye'de de böyle olsa. Bir Türk Mahallesi yapmışlar, olamaz böyle bir şey. Almanlar, çok rahat çalışırlar. Üç saat makyaj, derken öğlen yemeği, akşamüzeri çay partisi... Almanya'ya indiğim zaman, arkadaşlar beni karşıladılar. Bir hafta istirahat etmemi istediler. Nedenini sorduğumda, "uçakla geldin ya" dediler. Bizde maalesef yapımcılar bizi bir materyal olarak görüyorlar. Buradan sonra saat onda işe gideceğim, gece işi var sabaha kadar. Çalışmalarımız o kadar zor, o kadar meşakkatli ki inanın anlatamam size. Bu ayazda bir kazakla üstünüze bir palto alamadan bile çekim yapmak durumunda kalıyorsunuz. Ne gerekiyorsa sahnede, onu yapmak durumundasınız.

Metin Erksan'ın Acı Hayat'ı (1962) sinema yazarlarınca star kadrosuna geçtiğiniz, oyuncu olarak kendinizi gösterdiğiniz ilk film olarak değerlendiriliyor.

² *Camp Der Verdammten*. Yön: Ernest Von Theumer, 1961

Ekrem Bora: Ben de aynı şeyi düşünüyorum. Çünkü Metin Erksan zamanında çok iyi bir rejisördü. İşini çok iyi bilen bir insandı. Film çok iş yaptı.

Metin Erksan, sizinle ilgili olarak “Ekrem tanıdığım en zengin yüzlü adamdır. Yüzünde bir anda on-on beş tipi görebilirsiniz” demişti.

Şu anda *Gümüş* diye bir dizide oynuyorum. *Gümüş*'ün rejisörü Kemal Uzun bana bir tek şey söylemez. Çünkü ben o rolü yaşayan bir insanım, yaşadığım için bende bir eksiklik göremez. Dizideki dede kimse ben onu yaşıyorum.

Sizdeki bu ruh diyelim, içinizde olan ve dışarı çıkan bir şey mi?

Bugün ayakta olmamın sebebi içimden gelen histir. Bu iş senelerimi verdim. Hiçbir rejisör arkadaşım “bu olmadı, bunu doğru dürüst yapman lazım” dememiştir bana. Gerek Türkan Şoray'la, gerek Fatma Girik'le, gerek Filiz Akın'la zevkle çalışmışımdır. Safa Önal'ın yazdığı, yönettiği bir film insana zevk veriyor. Ortaya gayet güzel bir eser çıkacağını biliyorsunuz.

Mithat Alam: Hangi senelerden itibaren filmlerinizi hatırlıyorsunuz? İlk çevirdiğiniz filmler çok önemli değildi de ondan mı unuttunuz?

Çalıştığım film şirketinin adı Anadolu Filmcilik'di. *Mavi Boncuk* (Yön: Esat Özgül, 1958) filmindeydi. O zaman 63 vilayet vardı. Esat Özgül sağ olsun, 63 vilayeti de gezdik. Her gittiğimiz vilayetin camisine çıkardık ve o, panoramik bir şeyler çekerti. Daha sonra Amerika'da köprü yapmaya başlamıştı.

Bana *Gönül Bağlama* filmini hatırlıyor musunuz?

Hatırlıyorum. Rahmetli Altan Erbulak ile birlikte çalışmıştık. Rejisör de Muharrem Gürses'di.

Alican Sekmeç: Filmler ortada olsa, yaşıyor olsa daha fazla şey hatırlayacaktınız herhalde.

Yüzde yüz hatırlardım, tabii. Şimdi hayalimizde kalmış olan sahneleri hatırlıyoruz sadece...

Safa Önal: Filmlerin çoğu Haliç'teki depo yangınında yok olmuştur. O zaman zaten yanar film kullanılmak-taydı. Haliç'teki depo yangınında sinemanın dörtte birinden fazlası gitmiştir. Dönüp dönüp seyredebileceği-miz bir arşiv şansımız kalmamıştır. Kendi filmlerimiz için bile yoktur.

1965'te bir simge filminiz var: *Sürtük* (Yön: Ertem Eğilmez, 1965). *Sürtük*'ün ilk versiyonunda oynadınız. Aynı filmin ikinci versiyonu için Ertem Eğilmez'den size teklif gelince ne düşündünüz?

O dönem ben ona dargındım. Başka bir film çekiyordum. Bir gün Ertem'in ortağı Nahit Ataman geldi. O sırada oynadığım filmi bırakıp bu filmde oynamamı istedi. "Senin filminde oynasam ve sonra bıraksam hoşuna gider mi?" dedim. Bırakamayacağımı söyledim. Çok cazip geldi ve filmi bana bıraktırdılar. Fakat çok kısa sürede yaptıklarını üstelik artist değiştirdiklerini ve Türkan Şoray'ın yaptığını Hülya Koçyiğit'in yapamayacağını söyledim. Türkan Şoray bambaşkaydı orada. O zaman Ertem, Türkan'la ve benimle dargındı.

Gazino patronunu canlandırıyorunuz iki filmde de. Rolünüzde herhangi bir değişiklik olmuş muydu?

Ekr em Bora: Aynıydı. Hatta bazı sahneleri ben kendim çektim. Sonraları 15-20 tane daha *Sürtük* oynadım ben. Her gelen filmde gazino patronuydum.

Hiç biri çıkıp da neden bu kadar çok gazino patronunu canlandırıldığınızı sordu mu?

Hiç böyle bir tepkiyle karşılaşmadım bilakis çok takdir kazanmışımdır.

Safa Önal: *Sürtük* veya onun gibi filmlerde kadınlar ve ikinci adamlar hatırlanmazlar. Tuhaf bir şekilde, gazino patronu denen adam eksendir. Yaşam ondadır, o varsa, iyi temsil ediliyorsa, inandırıcı ise, ondan her şey bekleniyorsa, o zaman o film yukarıya doğru çıkabilir. Yani star sineması durup dururken kurulmamıştır. Sadece kadın güzelliği, erkek yakışıklılığı ile yürümemiştir. Dibinde de aslında müthiş bir yetenek, seyirciyi bağlama meselesi yatar. Ekrem o zor işi, yaman bir şekilde halletmiştir. Metin Erksan haklı... Müthiş zengin bir yüz... Mesela çok tehlikeli bir film yapmışım. Türkan Şoray ile Ekrem Bora oynadılar. Ekrem evli olduğu Türkan Hanım'a ihanet etti. Herkes kabul etmez bunu. Gitti, bir başka kadına takıldı. Türkan Hanım da gitti, o kadını öldürdü. Kadın içeri düştü. Ekrem gibi bir stara bu rolü nasıl teklif edersiniz? İhanet eden, alçaklık eden, aile düzenini bozan, karısının elini kana bulayan ve onu yıllarca içeride yatmaya mecbur eden bir adamsın. Karısının mahkemesine geldi. İnanılmaz güzel oynadı. Hiç bir şey yapmadı, sadece baktı. Öyle kederli baktı ki, öyle pişmandı ki... Türkan Hanım'ı ceza ve tevkif arabasına bindireceklerdi. Heyecanlanıyor. Durdu, tuttu kadını ve "yalnız başına değilsin, seninle içeride beraber yattığımı ve seni dışarıda beklediğimi düşün." dedi. *Bir Kadın Kayboldu* (Yön: Safa Önal, 1971), müthiş iş yapan bir film. Keşke birkaç tane daha Ekrem olsa...

Mithat Alam: **Ekrem Bora bir star, fakat onun da üzerinde aynı zamanda iyi bir oyuncu. Mesela Ayhan Işık bir star olarak anılır. Ama Ayhan Işık'ın oynadığı rolle bakarsanız çok daha belirli rollerdir. Ekrem Bora'nınsa üstlendiği roller birbirinden çok farklıdır. Dolayısıyla sadece star kelimesini kullanarak, Ekrem Bora'nın oyunculuğunun anılması taraftarı değilim.**

Ekmek Bora: Zaten hayatımda hiçbir zaman star olarak ünlenmedim.

Safa Önal: Onunla ilgili, eksik bıraktığımız konu star oluşuydu. O, istemese de star olarak kabul edildi. Seyirci onu öyle istedi, öyle sevdi. Ekrem Bora gibi 4-5 adam sayabilirim. Bunun yanında yaman bir aile düzeni götürdüler. Bunun altını çizmek gerekiyor. Yani bu adam bu kadar yakışıklı, bu kadar şöhretli, cebinde parası da var. Yumruk gibi bir herif... Elinde her imkân var iken sadece karısı ve çocuklarıyla yaşadı. Pantolonunun paçasına bulaşacak bir çamur atılamadı. Mesela Ayhan Işık, Sadri Alışık ve Eşref Kolçak da böyleydi. Onların dışındakileri pek savunamam. Ekrem'i bu tarafıyla da çok tuttu seyirci. Ne kadar çok imkânları, ne kadar uzaktan yutkunarak reddetti kim bilir...

Ayhan Işık'ın sinemada üstlendiği tip çok başka bir tipti. Ekrem Bora öyle değildi. Mesela Ayhan Işık'ın kamyon şoförü olduğu film yoktur. Belgin Doruk ile dans eden tipleri vardır. Ayhan Işık'ın üstlendiği rol genel anlamda salon tipidir.

Safa Önal: Son derece avantür yapabilen bir adamdı. Mesela *Gecelerin Kralı* (Yön: Nuri O. Ergün, 1967) ile başlayan bir çizgisi vardır. Olağanüstü iyi oynamıştır. *Çalınmış Hayat'ta* da (Yön: Nuri O. Ergün, 1970) öyle oynamıştır. *Acı Hayat'ta* da zor bir işi becermiştir.

Pembe Kadın'da (Yön: Atıf Yılmaz, 1966) canlandırdığı kâhya tipi çok önemlidir.

Safa Önal: Anne ve kızın aynı adama âşık oldukları ikinci öyküdür o da. Yıldız Kenter ve Sema Özcan oynar. Sinema dışında da kişilikleri vardır. Ekrem Bora, ikisinin de âşık olabileceğine seyirciyi inandırmış adamdır. Ne yazık ki bütün âşık oluşların hepsini sinemada yaşamıştır.

Sürtük gibi filmlerin galalarına gittiğinizde, hain patronu canlandırdığınız için seyirci size hiç tepki gösterdi mi?

İnanın hiç görmedim.

İşte bu star olduğunuzun göstergesi.

Yasemin Bora (Ekrem Bora'nın kızı): Çok küçükken babamla dışarı çıkardık. Bakkala giderdik, araba yıkamaya giderdik, süpermarkete giderdik. İmağı gözümde kötü adam olduğu için dışarı çıkarken acaba birisi bir şey diyecek mi diye tedirgin olurudum. Öyle bir hürmet, saygı ve sevecenlikle babamı karşılarlardı ki çok şaşırılmışımdır.

Senaryo seçer miydiniz? İstemediğiniz bir filmde oynattılar mı sizi?

Ekmek Bora: Oynattılar tabii. Kıramadığım insanlar oldu. Yani filmi yapmaya mecbur oldum.

Safa Önal: O her kulun başına geliyor. Artistin de, senaryocunun da başına geliyor. O dünyanın içinde olmak lazım. Anlatılır bir şey değil. Arada ilişkiler, iyi niyetler var. Karşıdakinin biraz sıkışık durumda olduğunu hissediyorsun ya da söylüyor. Yani bir çeşit yardımlaşma, omuzlaşma, omuzdaş olmak meselesi başlıyor. Bazı riskleri, bazı eksilmeleri, kaybetmeleri göze almak gerekiyor.

Yamaç Okur: O dönemdeki Türk sineması bir sermayeye dayanmadığı için bonolarla vesaire tamamen bölge sisteminden besleniyordu. Sizin filmlerinizi hangi bölgelerde daha fazla rağbet görüyordu? Senaryolar sonuçta biraz oyunculara göre yazılıyordu. Örneğin *Sürtük* tarzı filmlerde oynamanız rastlantı değil. *Sürtük* tuttuğu için bölgeler birden fazla *Sürtük* gibi filmler sipariş ediyorlardı.

Ekmek Bora: Ankara, Adana, İzmir, İstanbul bölgelerinden sipariş çok almışızdır. Ben hiçbir zaman yaptığım filmin düşük kalitede olduğunu görmemişimdir.

Bir kimlikten diğere nasıl geçildiğini çok merak ediyorum. Sabahtan öğlene kadar bir film, öğleden akşama kadar başka bir film çekiliyordu çünkü. Ne bileyim bir setten bir diğere giderken kravatlar, ceketler, pantolonlar bile karışır.

Yok, karışmıyordu. Hepsinin numarası vardı.

Alican Sekmeç: İnsanlar o zaman üç takım, beş takım gardırobuyla sete gelirmiş.

Tabii, öyleydi. Bugün de öyle. Gerçi şimdi sponsorlar var. Sponsorlardan bir elbise geliyor mesela “ağabey” diyorlar “bunu giyeceksin”. Giyinince başka bir adam oluyorum. Kendimden sıyrılıyorum. Bu yüzde yüz oyunu etkiler. En ufak bir şey dahi oyunu etkiler. Bir gün Semih Evin telefon açtı ve bir film çekeceğini söyledi. Ben de gittim, biraz çalıştık, sonra stop dedi. Aradan bir hafta geçti. Vazgeçtiğini düşündüm filmden. Telefon açıp filmden vazgeçip vazgeçmediğini sordum. “Ne filmi? Yaptığımız o film, montaja bile girdi” dedi. O orada benimle iki film çekmiş meğerse. İki film de şöyle çekiliyor: Benden biri köylümsü olmak üzere iki kat kostüm getirmemi istiyor. Ben ne çekeceğini düşünürken, o iki film üst üste çekmiş. Parasını da almamıştım. Aradan zaman geçti. Bir gün Adana’dan İstanbul’a gelirken, Semih Evin’e rastladım. “Sana borcum var” dedi. Adamın güzelliğine bakın. Aradan zaman geçmesine rağmen bana o parayı ödedi. Biz bunları gördük. Mesela ben pek yapmadım ama bir film şirketiyle anlaştığın zaman sana bono veriyorlardı. İhtiyacın var ve kalkıyorsun bonoyu simsarlara kırdırıyorsun. Kabul etmezdim bonoyu. Çünkü ödenir, ödenmez, açıkta kalırsınız, hadiseler olur, karşılıksız çıkar...

Bu peşin parayla çalışma talebinizi o dönemde yapımcılar kabul ediyor muydu?

Tabii, tabii.

Safa Önal: O şöyle oluyordu. Para hiç ortada görünmezdi, yoktu çünkü. 5-6 sinema bölgesine bölünmüştü Türkiye. Her bölgenin onar, on beşer vilayeti vardı. Bu bölgeler illerdeki sinema sayısına göre seyircinin istediği oyuncuları, hangi tür konuların geçerli olduğunu belirtirdi. Tuhaftır ama doğrudur, Karadeniz bölgesinin istediği film ile Ege bölgesinin ya da Adana bölgesinin seyircilerinin istediği filmler üç aşağı beş yukarı aynı tür olurdu. Tüm Türkiye genelinde bu böyle olurdu. Bu bölgeler senet yollar, bu senetleri yapımcılar alırlar, nazları geçene senetleri ciro ederek verirler. Ekrem Bora gibi sesleri iyi çıkanlara, öksürenlere kendileri kırdırırlardı bankadan ve onu nakit hale getirirler, öyle verirlerdi.

Alican Sekmeç: Oyuncu yani hiç tanımadığı bir adamın bonosunu mu almış oluyor?

Safa Önal: Tanımadığı ama arkasındaki imzanın yapımcı firmaya ait olduğu bonoları alırdı. Birinci adam ödemezse film şirketi öderdi. Yani bu senedi sen imzaladın, sen yükümlüsün denilebiliyordu. Ekrem Bora gibiler ayrıydılar. Onlara yapımcıların kendisi gider Banker Ferdinand'da, Banker Metin'de senedi kırdırırdı. Bir de gardiyan yapımcımız vardı. Kurt Film'den Mehmet Arancı'ya kırdırırlardı. Sonra kendilerine nakit para verilirdi. Daha sonra nakit alanlar kervanına ben de katılmıştım. Onlar benden öndeydiler. Çünkü stardılar, ben o sırada star değildim.

Alican Sekmeç: Sinema sonrasında bir de sahneye çıkmıştınız. Neden sahneye çıktınız?

Ekmek Bora: Bana cazip geldiği için çıkmıştım. O dönem gazino patronları assolistleriyle iş yapamaz hale geldiler. Sinemadan nakil yapmaya karar verdiler. İlk çıkan Efkan Efekan'dır. Ondan sonra Göksel Arsoy çıkmıştır. Sonrasında bu seri halinde bizlere kadar yansıdı. Bir gün yazlıkta oturuyorum. İzmirli gazino sahibi vardı Hasan Ekici. Kapımda bir araba durdu ve içinden

Hasan Ekici çıktı. Kapı çaldı, elinde de bir çanta. “Kusura bakmayın ani geldim. İş için konuşmaya geldim” dedi. Çantayı göstererek “bu Ekrem Bora’nın avansı” dedi. İçinde herhalde o zamanın parası 300 bin lira falan vardı. Ne yapacağımı sordum. “Hiç bir şey yapmayacaksın. Sana bir sandalye vereceğiz, çıkıp hayatını anlatacaksın” dedi. Bu kadar kolay mı hayatımı anlatmak? O güne kadar alkışlayan seyirciye sırtını dönmek, olamayacak bir şey, “kusura bakmayın” dedim. “Çıkacaksın” dedi. Böyle mecbur bırakıyor. Ben alışık değilim böyle şeylere. “Çıkمامı mı istiyorsanız müsaade edin, bir sene ders alayım” dedim. Bir sene ders aldım. Alaturka okudum. Fakat başkasının işini yapmaktan rahatsız oldum. Kendimi suçlu hissettim. Esas bu işi yapan insanlar vardı. En fazla 5 sene falan yaptım. Ondan sonra bıraktım. Fakat samimiyetle şunu söylerim ki bunca sene sinemaya verdiğim hizmete karşın bundan daha çok para kazandım. Maalesef öyleydi.

Alican Sekmeç: Sinemayı ikinci plana mı atmıştınız?

Hayır, imkânı yok. O zamanlar sinemaya da devam ediyordum.

Dinleyici Soruları

Hiç kendi sesinizi kullandınız mı? Sahneye çıkarken hiç korku yaşamadınız mı bu yüzden?

Ekmek Bora: Kullandım. *Soğuktuk ve Yağmur Çiseliyordu* (Yön: Engin Ayça, 1990) filminde kendi sesimi kullandım. Fakat Yeşilçam döneminde sesimizi kullanmak için vaktimiz olmuyordu. Çok yorgun oluyorduk. Bir de piyasamızda bundan ekmeği yiyen insanlar vardı. Onun için konuşmayı pek tercih etmiyordum. Konuşayım desem birilerinin ekmeğini kesmiş olacaktım. Beni, Mehmet Ali Erbil’in babası Saadettin Erbil konuşmuştur. O rahmetli olduktan sonra konuşmaya başladım. 3-4 filmde konuştum. Dizilerde de

konuşamıyorum çünkü rahatsızdım. 2-3 sene evvel dilalti kanseri oldum. O dönem sesim çatallaşmaya başlamıştı, konuşamadım. Ama şimdi kendin konuş diyorlar. O da zor. Zamanınızı vermek, iş bittikten sonra başka bir stüdyoya girmek, kapalı bir odanın içerisinde olmak da zor. Hâlbuki kendim konuşsam çok daha iyi olurdu. Çünkü oyuna oyun katar.

Alican Sekmeç: Sadettin Erbil'i siz mi belirlemiştiniz?

Hayır, tesadüfiydi. Ama çok uyardı.

Alican Sekmeç: En kötü oyuncu dublajla düzeltilir derler. Siz buna inanıyor musunuz?

Safa Önal: Çekim sırasında kaybedilen oyuncu, seslendirmede kurtarılamaz. Bazı seslendirme oyuncularına oyunculuğu zayıf kalan oyunculara sesleriyle biraz daha yüklenmeleri konusunda ısrarım olmuştur. Mesela isim vereyim Jeyan Mahfi Ayrıl "Safa Bey bunu istemeyin. Size de yakışmaz. Oyununda, yüzünde yok. Sizin istediğinizde biraz boyun damarlarının şişmesi, biraz yüz kaslarının gerilmesi gerekir. Bu yumuşak yüze ben onu oturtamam. O sette kaybetmiş burada kurtulamaz, onu kurtarmamalıyız" demişti bana.

Hiç yönetmenlik yapmayı düşündünüz mü?

Ekrem Bora: Hayır, benim vazifem oyunculuk. Onu üstatlara bırakıyoruz. Onlar sayesinde oyuncu olabiliyoruz.

Metin Erksan'ın yönettiği Suçlular Aramızda (1964) çok önemli bir film. Metin Erksan oyuncu yönetimi ile Türk sinemasına farklı bir tarz getirmiştir. Size nasıl yaklaşmıştı ve bu filmdeki rol size nasıl gelmişti?

Metin Erksan aslında beni ikna etti. O rolü kabul etmemiştim. Senaryoyu değiştirmesini istemişim. O da değiştiremeyeceğini söylemişti. Orada Tamer Yiğit ile bir

kavga sahnesi vardı. Lüzumsuz bir sahnedir o. “Yok, burada dayak yiyeceksin” dedi. *Acı Hayat*'ta da aynı şekilde dayak yememi istemişti. O sahneyi de kaldırmasını istemiştım. Herkes o zaman jönlük iddiasındaydı. Metin Erksan, ağabeyimin arkadaşıydı. “Burada öyle bir dayak yiyeceksin ki filmi alıp götürreceksin” dedi ve beni ikna etti. Öyle güzel bir dayak yedim ki orada filmi ben aldım. Eskiden filmi alıp götürmeler vardı. Böyle bir üslup vardı.

Mithat Alam: Oyun çalma ya da birbirinin ışığını çalma var mıydı?

Bende yoktur öyle şeyler. Onu tiyatrocular çok iyi yapardı. Ben, onların oyununu hiç umursamam. Benim yaptığım sinema, onlarınki tiyatro. Öne çıkmak isteyen çok kişiler vardır. Rejisörden de şiddetle şunu duyarlar: “Kardeşim bunu abartma ne lüzumu var”. Sinema başkadır, hissetmektir sinema. Işığını çalma bende olmadı. Zaten yaptırılmam. Bilirim ışığın nereden alınacağını nereden verileceğini. Çok görmüşümdür, kız oğlanla karşılıklı oturuyor, oğlan kızın yüzünü gölgeliyor, operatör de çekiyor onu.

Safa Önal: Ben de tanık oldum. Kadının yüzü adamın sırtı var. Adamın yüzünü görmüyoruz, plan kadının planı. Duygulu bir plan oynayacak. Işığı hazır, ışık çalma yok, oyun çalma yok. Yani adam o sırada elini kulağına götürse bütün dikkat oraya gidecek. Bir ufak hareket her şeyi değiştirir. Öbür tarafa geçince gördüm, dehşete düştüm. Karşısındaki adam aşağılayarak, küçümseyerek bakıyordu kadına. Araları açılmış ama başrolü paylaşmış götürüyorlar. Zavallı kadın farkında değil o da bir star. Ters oynandığı zaman adamın oyununu çoğaltsın diye romantik, duygusal, bütün insan, bütün kadın gözleriyle, duygusuyla, yüzüyle bakmış. Adamın oyununu büyütmüş. Tersine döndüğün zaman bu defa adam kadının oyununu bozmak için müthiş bir nefretle, öfkeyle, suçlamayla bakmakta. Kadının oyunu altüst olmuştur. Bu bilinçli bir saldırıdır, küçültmedir. Karşısındaki oyununu çalmaktır.

Hatta çalmaktan beter bir iştir. Ama sinema budur, dünyanın her yerinde böyledir. Mesela demin ikinci defa çekilen filmlerden bahsettik. *Üç Arkadaş* (1958) Memduh Ün'ün en önemli 4-5 filminden biridir. Aynı filmi seneler sonra yeniden çekmiştir. Daha usta zamanıdır ama ikincisi olmamıştır. Film olarak da olmamıştır. Akarsuda bir defa yıkanılır.

Sayırsız oyuncuyla birlikte oynadınız. Kimlerle oynamayı tercih ettiniz?

Ekrem Bora: Böyle bir ayırımım yoktu. Bütün arkadaşlarla zevkle çalışmışımdır. Hatta ben tüm arkadaşlarıma yardımcı olurum. Şu açıdan, çalıştığımız o sahne benim görüşümle iyi değilse çaktırmadan söylerim ve iyi netice alır. Bu arada rejisörün haberi olmaz bundan. Mesela Türkan Şoray ile çok olmuştur. Türkan bazı sahnelerde istemeyerek bir tik yapmıştır. Ona söylerim. Fatma Girik ile de aynı şekilde... Her zaman arkadaşlarımı korurum, bütün arkadaşlarıma yardımcı olurum. Türkan ile çok iyi çalışırdım. Türkan apayrı bir sanatçıdır. Türkan yaşar. Fatma da yaşar, Filiz de yaşar ama Türkan bambaşkadır.

Erkek oyuncularından Kadir İnanır ile çok iyi anlaşırım, çok sevdiğim bir insandır. Ama pek fazla film yapamadık. Fikret Hakan ile iyi anlaşırım. İyi anlaşırıp neticeye vardığınız zaman iyi şeyler oluyordu.

Kalabalık kadrolu filmlerde oynamak sizce bir şans mı yoksa tesadüf mü?

Tesadüf. Rahmetli Nevzat Pesen, *Hızlı Yaşayanlar* (1964) diye bir film yapacağını söyledi. Ayhan Işık'ın oynayacağını söylemişti. Ben de kim oynarsa oynasın, bana verilen rolü başarmak mecburiyetindeyim diye düşünürdüm.

Alican Sekmeç: Oyuncu kaprisiniz var mıdır?

Yok, hiç yoktur. Şimdi çekimler çok değişti. Eskiden yakın planlarda rejisörün söyleyeceğine göre kameranın sağına veya soluna bakardık. Hayali oynardık yani, boş boş.

Şimdi dizide kim oynuyorsa, karşımıza geçip oyun veriyor. Bizim zamanımızda böyle değildi. Önceleri bana çok tuhaf gelirdi. Çok kalabalık çalışıyoruz. Herkes aynı sette. Benim sahneni çekilirken tüm oynayanlar, çocuklarım, torunlarım, kızlarım, damatlarım hepsi mecbur orada olacak. Eskiden böyle bir şey yoktu.

Safa Önal Ekrem geldi mi set güzelleşir. Bu çoğunda yoktur. Ekrem kimseyi ne kıskanmıştır, ne rol çalmıştır, ne öbür rolün kendisinden önde olmasından tedirgin olmuştur. Oyuncular bunu senaryoda yaşarlar, kavgalarını senaryocuyla yaparlar. Ama sete çıkıldıktan sonra bu çok olmamıştır. Ekrem geldiği zaman set güzelleşir. Sakindir, huzurludur, güler yüzlüdür, yakışıklıdır, şıktır, zariftir, hatır sorar, gönül alır, oturur konuşur, dinler. Bu seti sevmiştir. Bir 50 sene daha oyunculuk yapar ama bıkmaz.

Alican Sekmeç: Ekrem Bora'ya yazdığınız senaryoları onu düşünerek yazdığınızı söyleyebilir misiniz?

Safa Önal: Tabii. Mesela *Ağlayan Melek*'te (Yön: Safa Önal, 1970) yapımcı rahmetli Berker İnanoğlu ile kadro yapmaktayız. Çok da sevdiğim bir öyküdür. Sait Faik esinlenmesidir. Tanju Gürsu belli, Türkan Şoray belli. Fakat bütün ağırlığıyla hikâyeye girecek bir adam var. Gözlerini açtıracak, onu sevecek, ona âşık olacak, onun uğruna bıçak da yiyecek Balıkçı Şevket'ten. Berker, bu Ekrem'den başkası olamaz dedi. Bir defa oyuna getireceği derinlik, ağırlık, sana getireceği puan... Yerine bir başka temsilci koyarsın ve o ağırlığı taşıyamıyorsa o rol gider. Onun üstüne kurmuşsundur her şeyi, çökersin. Ekrem bütün bu ağırlıkları müthiş taşımıştır. Bir gün şikâyet etmez. Senaryoyu iyi okuyan bir adamdır, hazır gelir. Bir de inanılmaz bir yüzü var. Makinenin içinden bakmak lazım. Ağzında gümüş kaşıkla doğanlardan...

Mithat Alam: Günümüzde kimilerinin Yeni Türk sineması dedikleri Derviş Zaim'in, Nuri Bilge Ceylan'ın, Reha Erdem'in, Zeki Demirkubuz'un yapmakta olduğu bir sinema var. Bu sinema hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ekrem Bora: Onların yapmış oldukları çok değişik geliyor bana. Ben anlayamıyorum onların düşüncelerini. Onlara karşı geliyorum. Sinema o değildir benim açımdan. Çünkü bir şey anlatmaya çalışıyorlar, sonunu getiremiyorlar. Kaç tane seyrettim, saatlerce bir insanı gösteriyor kamera. Adam ne yapacak diye öyle bakıyorsunuz. Sıkılıyor, aynaya yumruk atıyor, çekiyor gidiyor. Bu böyle verilmez ki! Yani çok fazla film şeridi harcayarak oyuncuya bir katkı vermiyorsunuz ki! Onların filmlerini ben pek beğenmiyorum. Bir şeyler yapmak istiyorlar bazen halk da tutuyor fakat söyleyecek lafım yok.

Mithat Alam: Peki Çağan Irmak?

O çok iyi.

Mithat Alam: Yavuz Turgul'u nereye koyuyorsunuz?

Çok eski bir arkadaşımızdır Yavuz. Ben onun rejisör olduğuna hala inanamıyorum açıkçası. Çok alaycı bir arkadaştı o. Yani nasıl tuttu da öyle bir film yaptı, hayret ediyorum açıkçası. Yavuz aramıza geldiği zaman bakmazdık yüzüne. Şimdi rejisör oldu, *Eşkuya'yı* (1996) yaptı. Hayretler içerisinde kalınacak bir olay. Bir de yaptıkları filmlerde hep aynı star oynuyor. Şener Şen. O da bana ters geliyor. Biraz değiştir, başka bir şey yap, başka yüz tanıt ya da var olanları değerlendir.

Alican Sekmeç: Geçen bunca zaman içinde seyircinin değiştiği düşünüyor musunuz?

Tabii, değişti. Şimdi taze beyin var karşımızda. Eski sinema seyircisi maalesef yok. Çoğu yaşlandılar bizim gibi. Onların yerine güzel yüzler geldi, güzel görüşler geldi.

Soğuktu ve Yağmur çiseliyordu filminizdeki dingin planlar demin eleştirdiğiniz sinema diline yakın gibi geldi bana. Siz oynarken bunu hissetmiş miydiniz? Yeşilçam ekolüne uzak bir film çünkü.

Gayet tabii, hissettim. Ama severek oynadım. Beğenmezseniz zaten neticeyi alamazsınız, kendiniz de beğeneceksiniz. Her Şeyden evvel yaptığınız işe saygı duyacaksınız. Çok nemli.

Bu kadar çok dizi çevrilmesini doğru buluyor musunuz? Dizileri ne kadar çok beğeniyorsunuz?

Piyasa bunu istiyor. Kanallar bunu istiyor. Bizim buna mani olacak durumumuz yok.

Ekrem Bora Kimdir?

Gerçek adı Ekrem Őerif Uak'tır. 1934'te Ankara'da doğdu. Ortaokuldan mezun olduktan sonra Sultanahmet Devlet Basımevi Kursu'nu bitirdi. 1953'te Sezai Solelli'nin aracılığı ile Yıldız Dergisi'nin açtığı sinema artist yarışmasına katılıp birinci oldu. Fakat film çevirmeden vatani görevini yapmaya gitti. 1955'te ilk filmi olan *Alın Yazısı*'ni çevirdi. İki filmde daha oynadıktan sonra, sinemaya iki yıl ara verdi. Sonra tekrar sinemaya dönerek erkek oyuncular arasında farklı yüzü ve oyunculuğu ile sıyrıldı. Bora, 1966'da *Sürtük*, 1991 yılında *Soğuktu ve Yağmur çiseliyordu* filmleriyle Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde en iyi erkek oyuncu ödüllerini kazandı. Sanatçı halen çeşitli televizyon dizilerinde oyunculuğa devam ediyor.

Başlıca Filmleri

Soğuktu ve Yağmur Çiseliyordu (Yön: Engin Ayça, 1990)

Ağlayan Melek (Yön: Safa Önal, 1970)

Dikkat Kan Aranıyor (Yön: Temel Gürsu, 1970)

Sürtük (Yön: Ertem Eğilmez, 1965)

Suçlular Aramızda (Yön: Metin Erksan, 1964)

Acı Hayat (Yön: Metin Erksan, 1962)

Alican Sekmeç Kimdir?

1968'de İstanbul'da doğdu. Beyoğlu Erkek Lisesi ve Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema TV bölümünü bitirdi. 1982 yılından itibaren Türk sineması üzerine arşiv çalışmalarına başladı. Bugün binlerce fotoğraf, afiş, el ilanı, broşürden oluşan bir arşivin sahibidir. Gösteri, Beyaz Perde, Durak, Klaket, 25. Kare, Gece yarısı Sineması, Antrakt, Altyazı, Sinema Türk gibi dergilerde Türk sineması üzerine yazılar yayınladı. Uzun zamandır "Bir Yudum İnsan" programı Genel Koordinatörlüğü görevini yürütmektedir.